BEREDSKAP – 8.–10. TRINN

Når tilliten settes på prøve

Overordnet spørsmål: Hvordan kan vi bevare og gjenoppbygge tillit når mennesker er uenige, beslutninger oppleves urettferdige og samfunnet er under press?

Når tilliten settes på prøve

Tenk deg at kommunen din må ta en vanskelig beslutning. Noen mener beslutningen er nødvendig. Andre mener den er urettferdig.

Folk begynner å stille spørsmål:

- Hvem bestemte dette?
- Hvorfor ble ikke vi spurt?
- Kan vi stole på dem som har ansvaret?
- Hva kan vi gjøre dersom vi er uenige?

Oppdrag: Undersøk hva som skjer med tilliten når mennesker opplever at viktige beslutninger tas uten at de blir hørt.

Hva skal du lære?

Etter læringsreisen skal du kunne:

- Forklare hvorfor tillit er viktig når samfunnet møter utfordringer.
- Undersøke hva som kan styrke eller svekke tilliten mellom innbyggere og myndigheter.
- Skille mellom tillit, lydighet og kritisk tenkning.
- Vurdere hvordan beslutninger kan oppleves fra ulike perspektiver.
- Foreslå hvordan åpenhet, medvirkning og ansvar kan bidra til å gjenoppbygge tillit.
- Begrunne hvordan mennesker kan uttrykke uenighet på en demokratisk og ansvarlig måte.

Viktig: Tillit betyr ikke at vi må være enige i alt.

Kommunen må ta et valg

Kommunen Solvik har 18 000 innbyggere.

Et større ras har gjort et populært turområde utilgjengelig.

Fagpersoner mener det kan være fare for nye ras, men vet ennå ikke hvor stor faren er.

Kommunen bestemmer at området skal stenges i fire uker mens undersøkelser gjennomføres.

Beslutningen påvirker innbyggere, lokale bedrifter og frivillige organisasjoner.

Undersøk:

1. Hvorfor kan kommunen ha valgt å stenge området?
2. Hva vet vi om risikoen?
3. Hva er fortsatt usikkert?
4. Hvem blir berørt?

Fire reaksjoner

Emma, 15 år

«Vi bruker dette området hele tiden. Hvorfor fikk vi ikke si noe før de stengte det?»

Arne, 52 år

«Hvis fagfolk sier det kan være farlig, bør vi respektere stengingen.»

Nadia, 38 år

«Jeg driver en kafé ved turområdet. Nå mister jeg kunder. Kommunen burde ha snakket med oss.»

Thomas, 44 år

«Jeg tror kommunen overdriver faren. De bestemmer bare over hodene våre.»

Oppdrag:

- Hva er viktig for hver person?
- Hvilke reaksjoner handler om sikkerhet?
- Hvilke handler om medvirkning, økonomi eller tillit?
- Kan flere av personene ha gode grunner for sine reaksjoner?

Hva er tillit?

Tillit betyr at vi har en begrunnet forventning om at noen vil handle på en pålitelig og ansvarlig måte.

Tillit kan handle om at vi forventer at:

- Fagpersoner bruker kunnskapen sin.
- Myndigheter følger regler og begrunner beslutninger.
- Informasjon er så korrekt og åpen som mulig.
- Feil blir erkjent og rettet.
- Innbyggere blir behandlet med respekt.

Samtale: Hva er forskjellen mellom å stole på noen og å være enig med dem?

Tillit, lydighet og kritikk

Tre utsagn:

> **A:** «Jeg stoler på kommunen, derfor stiller jeg aldri spørsmål.»

> **B:** «Jeg er uenig i beslutningen, men jeg forstår hvorfor den er tatt.»

> **C:** «Jeg er uenig, derfor trenger jeg ikke følge reglene.»

Oppdrag:

1. Hvilket utsagn viser kritisk, men ansvarlig tillit?
2. Kan man ha tillit og samtidig protestere?
3. Hvorfor kan det være nødvendig å følge et sikkerhetstiltak mens man undersøker eller utfordrer beslutningen?

Læringspunkt: Kritisk tillit innebærer at vi kan etterspørre begrunnelser og kontroll, samtidig som vi tar reell risiko og gjeldende regler på alvor.

Hvem bestemmer?

Kommunestyret har ansvar for mange lokale beslutninger. Kommunens administrasjon gjennomfører oppgaver innenfor sitt ansvar. Fagpersoner bidrar med kunnskap og vurderinger.

Hvem som har myndighet til å stenge et område, avhenger av regelverket og situasjonen.

Oppdrag:

Lag et ansvarskart med fire spørsmål:

- Hvem har beslutningsmyndighet?
- Hvem har fagkunnskap?
- Hvem blir berørt?
- Hvem bør få informasjon eller mulighet til å medvirke?

Refleksjon: Hvorfor er det viktig å vite hvem som faktisk har bestemt noe?

Når informasjonen er mangelfull

Kommunen publiserer denne meldingen:

> «Turområdet er stengt. Vi kommer tilbake med mer informasjon.»

Innbyggerne vet ikke hvor lenge stengingen varer, hvem som har bestemt den, eller hva undersøkelsene går ut på.

Oppdrag:

- Hva kan innbyggerne begynne å lure på?
- Hvorfor kan en kort melding svekke tilliten?
- Hvilke opplysninger burde kommunen gitt?
- Hva bør kommunen si dersom den ikke vet svaret ennå?

Leveranse: Skriv fem spørsmål dere mener kommunen bør besvare.

Lag en bedre beskjed

Dere er kommunens kommunikasjonsgruppe.

Skriv en melding som forklarer:

1. Hva som er besluttet
2. Hvorfor beslutningen er tatt
3. Hva som er sikkert og usikkert
4. Hvordan innbyggerne blir berørt
5. Når og hvordan de får ny informasjon
6. Hvordan de kan stille spørsmål eller gi innspill

Krav: Meldingen skal være tydelig og respektfull, uten å love mer enn kommunen kan holde.

Leveranse: En forbedret informasjonsmelding.

Når folk ikke føler seg hørt

Kommunen inviterer til et åpent møte.

Mange møter opp, men møtet består nesten bare av en presentasjon fra kommunen. Det er satt av fem minutter til spørsmål.

Etterpå sier flere innbyggere:

> «De hadde bestemt seg på forhånd. Det var ingen vits å møte opp.»

Undersøk:

- Hva kan kommunen ha gjort galt?
- Betyr medvirkning at innbyggerne alltid skal få bestemme?
- Hvordan kan mennesker oppleve å bli hørt selv om beslutningen ikke endres?
- Hva er forskjellen mellom informasjon og medvirkning?

Medvirkning uten falske løfter

Kommunen skal arrangere et nytt møte.

Dere skal foreslå en bedre prosess.

Tenk på:

- Hvem bør inviteres?
- Hvordan kan ungdom bli hørt?
- Hvordan kan mennesker som ikke kan møte fysisk, delta?
- Hvilke deler av beslutningen kan innbyggerne påvirke?
- Hva er allerede bestemt av sikkerhetshensyn?
- Hvordan får deltakerne vite hva innspillene førte til?

Leveranse: En enkel medvirkningsplan.

Når interesser kommer i konflikt

Kommunen får tre forslag:

Forslag A

Åpne området straks. Mange savner det, og bedriftene taper penger.

Forslag B

Holde området helt stengt til alle undersøkelser er fullført.

Forslag C

Undersøke om enkelte deler kan åpnes trygt tidligere, dersom faglige vurderinger gir grunnlag for det.

Oppdrag:

- Hvilke hensyn ligger bak hvert forslag?
- Hvilken informasjon trenger dere for å vurdere dem?
- Hvem kan få fordeler og ulemper?
- Hva bør være avgjørende?

⚠ **Viktig:** Elevene skal ikke selv vurdere rasfaren. De skal undersøke hvordan beslutninger bør begrunnes og bygge på relevant fagkompetanse.

En feil blir oppdaget

Etter én uke viser det seg at kommunen har oppgitt feil tidspunkt for når en viktig undersøkelse skulle gjennomføres.

Feilen har gjort at flere innbyggere har ventet på informasjon som ikke kom. Kommunen må nå velge hvordan den skal reagere.

Alternativ A

Ikke si noe. Feilen var liten.

Alternativ B

Forklare feilen, beklage og gi ny tidsplan.

Alternativ C

Skylde på en ekstern samarbeidspartner.

Oppdrag: Hvilket alternativ kan best bidra til tillit? Begrunn.

Hvordan gjenoppbygges tillit?

Tillit kan svekkes når:

- Beslutninger ikke blir forklart.
- Informasjon er uklar eller misvisende.
- Noen opplever å bli oversett.
- Feil skjules eller ansvaret skyves videre.
- Løfter ikke blir fulgt opp.

Tillit kan styrkes når:

- Beslutninger begrunnes.
- Usikkerhet kommuniseres åpent.
- Berørte får reell mulighet til å bli hørt.
- Feil erkjennes og rettes.
- Myndighetene viser hva de gjør videre.

Oppdrag: Velg tre tiltak dere mener er viktigst i Solvik. Begrunn valgene.

Hva kan innbyggerne gjøre?

Det er ikke bare myndighetene som har en rolle.

Innbyggere kan:

- Stille spørsmål og be om begrunnelser.
- Bruke demokratiske kanaler for å påvirke beslutninger.
- Lytte til mennesker med andre erfaringer.
- Skille dokumenterte opplysninger fra antakelser.
- Følge nødvendige sikkerhetstiltak.
- Bidra til saklig samtale og samarbeid.

Diskuter: Hvordan kan man være tydelig kritisk uten å angripe eller true mennesker?

Et demokratisk dilemma

En gruppe innbyggere ønsker å protestere mot stengingen.

De planlegger en markering utenfor kommunehuset.

En annen gruppe vil demonstrere ved å gå inn i det stengte området.

Oppdrag:

- Hva er forskjellen mellom de to formene for protest?
- Hvilke rettigheter og hensyn er relevante?
- Hvordan kan en protest gjennomføres på en trygg og ansvarlig måte?
- Hvordan bør kommunen møte kritikken?

Læringspunkt: Demokratisk uenighet er viktig. Hvordan vi uttrykker den, har også betydning.

Ny informasjon endrer situasjonen

Etter to uker kommer fagrapporten.

Rapporten viser at én del av området fortsatt har betydelig risiko, mens en annen del kan vurderes åpnet dersom bestemte sikkerhetstiltak gjennomføres.

Kommunen må fatte en ny beslutning.

Oppdrag:

1. Hva er annerledes nå?
2. Hva bør kommunen undersøke før den bestemmer seg?
3. Hvordan bør innbyggerne informeres?
4. Hvordan kan kommunen forklare at beslutningen blir endret?

Læringspunkt: Å endre en beslutning på grunnlag av ny kunnskap kan være et tegn på ansvarlighet, ikke svakhet.

Lag en tillitsmodell

Kommunen ønsker hjelp til å forstå hvorfor tilliten er svekket, og hvordan den kan styrkes.

Dere skal:

1. Undersøke de fem områdene: åpenhet, begrunnelse, medvirkning, ansvar og forbedring.
2. Finne eksempler fra hendelsen som viser hva som styrker eller svekker tilliten.
3. Vurdere situasjonen fra minst to ulike innbyggerperspektiver.
4. Foreslå tre konkrete tiltak kommunen bør gjennomføre.
5. Teste tiltakene mot en ny situasjon og forbedre kartet.

Leveranse: Et utfylt tillitskart med tre begrunnede forbedringstiltak.

Et godt tillitskart viser:

- Sammenheng mellom det som skjer, hvordan det oppleves, og hvilke konsekvenser det kan få.
- At ulike mennesker kan oppleve den samme beslutningen forskjellig.
- Forslag som er realistiske og bygger på situasjonen.
- At tillit ikke betyr at alle må være enige.

Modellen skal ha fem deler:

- **Åpenhet**

  Hva vet vi, og hva vet vi ikke?

- **Begrunnelse**

  Hvorfor blir beslutningen tatt?

- **Medvirkning**

  Hvordan blir berørte hørt?

- **Ansvar**

  Hvem bestemmer, og hvem følger opp?

- **Forbedring**

  Hvordan lærer vi av feil og nye opplysninger?

Leveranse: Et tillitskart, flytskjema eller en visuell modell.

Test tillitsmodellen

Prøv modellen på tre nye situasjoner.

Situasjon A

Kommunen innfører et nødvendig sikkerhetstiltak, men gir nesten ingen forklaring.

Situasjon B

Mange innbyggere har fått si sin mening, men beslutningen blir likevel en annen enn de ønsket.

Situasjon C

Kommunen oppdager at en tidligere opplysning var feil, og må korrigere den.

Oppdrag:

- Hva er utfordringen for tilliten?
- Hvilke deler av modellen kan hjelpe?
- Hva bør myndighetene gjøre?
- Hva kan innbyggerne bidra med?

Revider modellen dersom dere oppdager noe som mangler.

Hva har du lært?

Fullfør setningene:

- Tillit er viktig i en krise fordi …
- Jeg kan være kritisk og samtidig ansvarlig ved å …
- En beslutning kan være godt begrunnet selv om …
- Medvirkning betyr ikke nødvendigvis at …
- Tillit kan styrkes når …
- Dersom noen gjør en feil, bør de …

Avsluttende spørsmål:

Hvordan kan et samfunn håndtere uenighet uten at samarbeidet bryter sammen?

Lærerveiledning

Pedagogisk hensikt

Læringsreisen utvikler elevenes forståelse av demokratisk beredskap: hvordan tillit, åpenhet, ansvar, medvirkning og kritisk tenkning bidrar til at samfunnet kan håndtere krevende situasjoner.

Elevene skal ikke lære at myndighetene alltid har rett, eller at uenighet er et problem i seg selv.

De skal undersøke hvordan beslutninger kan være faglig begrunnet, samtidig som berørte mennesker kan ha legitime spørsmål og innvendinger.

Anbefalt gjennomføring

Omfang: 2–3 undervisningsøkter.

Arbeidsformer: Scenariobasert læring, perspektivtaking, diskusjon, demokratisk beslutningsanalyse, produksjon av informasjonsmelding, medvirkningsplan og testing av modell.

Organisering: Grupper på 3–4 elever. Bruk gjerne de samme gruppene gjennom scenarioet.

Nødvendige forkunnskaper

Elevene bør ha en grunnleggende forståelse av:

- Hva en kommune gjør, og at beslutninger tas på ulike nivåer.
- Forskjellen mellom fakta, mening og antakelse.
- At mennesker kan ha ulike interesser og behov.
- Hva det vil si å begrunne et valg.
- At innbyggere har demokratiske rettigheter og kan delta i samfunnsdebatten.

Sentrale begreper

Tillit, kritisk tillit, demokrati, myndigheter, beslutningsmyndighet, fagkunnskap, risiko, usikkerhet, medvirkning, åpenhet, ansvar, legitimitet, interessekonflikt, likeverd, protest, demokratisk deltakelse, begrunnelse, innsyn, ansvarlighet og motstandskraft.

Lærerens viktigste spørsmål

> «Hva skal til for at en beslutning oppleves som forståelig og legitim, selv når vi er uenige i den?»

Dette spørsmålet kan brukes gjennom hele læringsreisen.

Verktøy – Perspektivkart eksempel

Person eller gruppe	Hva er viktig for dem?	Hva er de bekymret for?	Hva trenger de å vite?
Emma	Tilgang til turområdet og å bli hørt	At ungdom ikke tas på alvor	Hvorfor området er stengt
Arne	Sikkerhet	Nye ras	Hva fagpersonene har vurdert
Nadia	Inntekt og forutsigbarhet	Tap av kunder	Hvor lenge stengingen kan vare
Thomas	At myndighetene kan etterprøves	At beslutningen er dårlig begrunnet	Hvilken dokumentasjon den bygger på

Tegn på læring: Elevene kan beskrive ulike interesser uten å gjøre noen av personene til «den som har rett».

Verktøy – Medvirkningsplan

Elevene fyller ut:

1. Hvem blir berørt?
2. Hvem risikerer å ikke bli hørt?
3. Hvordan kan ulike grupper gi innspill?
4. Hva kan faktisk påvirkes?
5. Hvem tar den endelige beslutningen?
6. Hvordan skal innspillene følges opp?

Tegn på læring: Elevene skiller mellom å bli informert, å bli hørt og å ha beslutningsmyndighet.

Verktøy – Tillitsvurdering eksempel

Hva skjedde?	Hvordan kan tilliten påvirkes?	Hva kan forbedres?
Kommunen gir lite informasjon	Innbyggere kan oppleve usikkerhet og manglende åpenhet	Forklare begrunnelse og neste oppdatering
Innbyggere får liten mulighet til å stille spørsmål	De kan oppleve at synspunktene deres ikke betyr noe	Gi reell mulighet for spørsmål og innspill
Kommunen oppgir feil tidspunkt	Forutsigbarheten svekkes	Erkjenne feilen og gi korrigert tidsplan

Tegn på læring: Elevene forklarer sammenhengen mellom handling, opplevelse og mulig konsekvens for tilliten.